

RICARD GUASCH PIJOÀN

(REUS: 30 D'ABRIL 1840 - 29 D'ABRIL 1921)

Quan a les hores de recolliment, els ulls tancats, hom esperona la memòria, del fons del passat surgeix un quadre de tristesa: les siluetes macabres d'un sens fi de persones de nostres famílies i amistats cobreixen l'horitzó dels records, i la terra sembla un cementiri; més que un cementiri, un camp de batalla, de la batalla sorda de la vida. I el cor batega, batega, i sentim una mena de sensualisme dolcíssim: sembla que hom percebeix la sensació de la immensitat, en un silenci profund, amb visions amoroses que aletegen prop nostre sens remor de cap mena...

La figura venerable d'En Ricard Guasch, del nostre *Senyor Guasch*, ja hi és en eix passat d'evocacions suaus: caigut per a sempre en la inevitable desfeta, sa personalitat, la seva vida, queden en nosaltres com recitat permanent de coses agradoses, encara que tristes.

Qui sapigués traduir i relatar aquella vida! Era un contrast, quasi una contradicció. En lo extern, l'impuls rectilini cap a una finalitat radicalíssima el presentava com a home d'una agressivitat formidable; sa figura dantoniana, quan tronava en mitins i assemblees contra tots els vicis i oligarquies de l'Estat, amb el front serè, amb aquell continent altiu de sinceritat i valentia, amb aquella mirada penetrant i acusadora, donava la sensació d'un esperit irreductible, d'un tremp quasi militar, disposat a obrir-se pas a trets. En la vida íntima de

família i d'amistat, era tot un altre: mai va contrariar un desig dels seus fills; mai negà res a ningú, si estava a la seva mà, fos qui fos el que demanava; mai va sostenir una violència; qui no l'hagués conegut bé, l'hauria tingut per abúlic; sols quan algún concepte o paraula de baixa condició el molestaven, deixava anar una frase seca, no incorrecta, o formulava una ironia finíssima, d'aquelles que no tothom percebeix. Es possible que la virulència de la vida pública li fes desitjar un règim suau, compensador, sedatiu; mes també és possible, i nosaltres creiem provable, que la personalitat normal del senyor Guasch fos aquesta última, i sols la immensa bondat del seu cor, sa perfecta ciutadania, li donaven aquells accents d'indignació quan veia als de dalt tan abarraganats i als de baix tan immerescuts.

La vida del senyor Guasch correspon a tot un període polític de nostra història contemporània: del començament de la segona meitat del segle XIX, en què esclataren les idees que s'havien incubat en les derivacions de la Revolució Francesa, fins als començaments del segle actual, en què es preté enterrar l'escola individualista. El senyor Guasch devia a n'aquell esclat generós tota l'empenta que portà en sí fins uns quants anys abans de morir: com tothom, era fill de la seva època; mes de fills n'hi ha de moltes menes, i la constància i la fe i el desinterès de nostre plorat amic

no són condicions ordinàries en els homes.

Jove, molt jove, intervingué activament en el moviment polític, i al pendre estat en les banderies la idea republicana, llançada per Abdon Terrades a Girona, i la idea federativa, apadrinada per l'apòstol Pi i Margall, el senyor Guasch s'entregà a elles en cos i ànima, i no les deixà més, mai més.

Les seves primeres campanyes foren a Barcelona, i sa oratòria clara i convincent se deixà sentir en molts actes en aquells temps de fermentació. Fou company i col·laborador de l'Almirall, d'en Conrad Roure, d'en Vallès i Ribot i d'altres que han tingut nom més conegut perquè seguiren operant en un escenari polític de gran radiació; entant que el senyor Guasch, que abans que tot era reusenc, en acabar, ja casat, la carrera de Lleis, se'n vingué a Reus, renunciant ofertes d'una gran casa de Barcelona que el designava advocat seu.

I aquí a Reus, fou advocat criminalista de relleu, i al seu despatx se formaren altres advocats, que han triomfat després al foro i a l'administració; mes ni al seu bufet va fer-li produir lo que podia, perquè havia renyit amb els diners, ni la política va lograr que deixés el propòsit de servir a les idees i de no servir-se d'elles.

En el període revolucionari, a més de la tasca voluntària de sa paraula i de sa activitat propagandista per totes les comarques tarragonines, tingué la forçosa de *pendre l'arma*; i encara ara feia broma comentant els dies aquells en què sortien al camp a fer la instrucció militar i en què ell arribà a oficial de milicians.

Es difícil seguir la vida intensa del senyor Guasch al temps de la República: tots els prohoms republicans de per aquí, homes rectes, foren col·laboradors seus: Soler, Güell, Magriñà, Salavera, Chies, Sardà, Palau, Oliva, Sanahuja, Pallissé i altres. Pocs fets de transcendència pública hi deu haver en aquells anys en nostra terra, de què l'acció del senyor Guasch ne sia extranya.

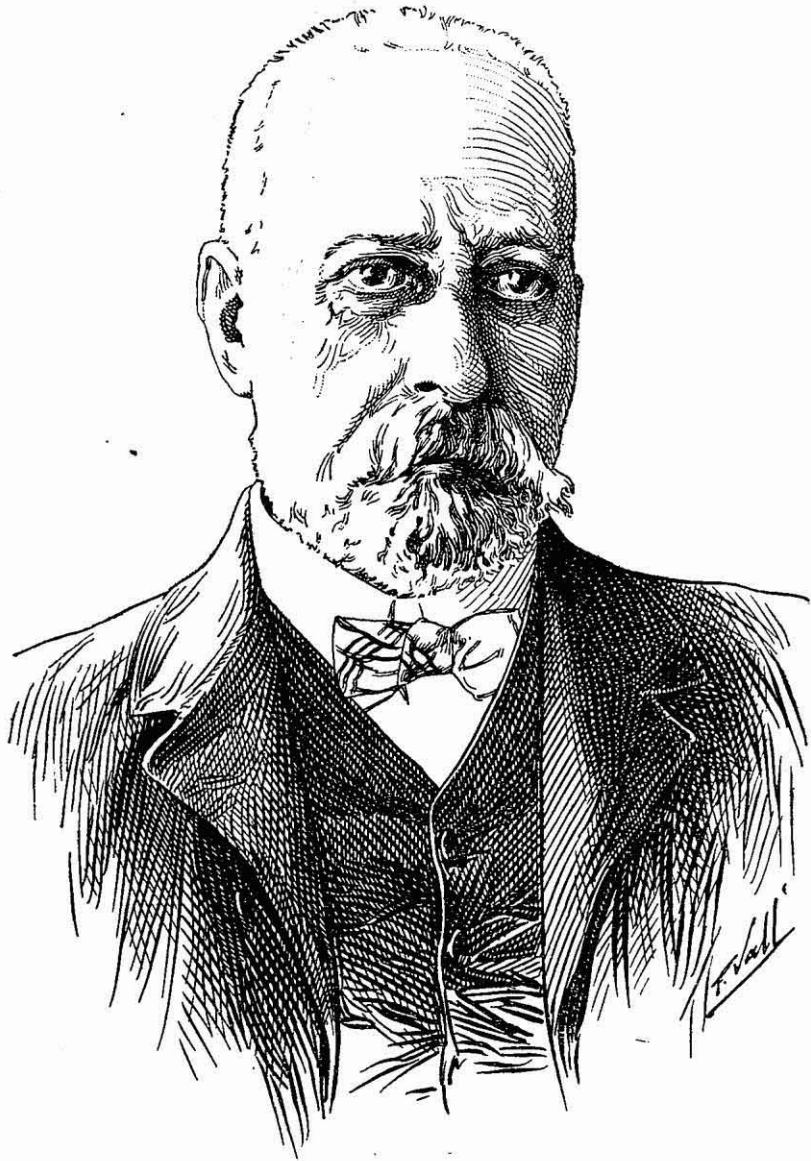
Nosaltres coneguèrem a Don Ricard l'any 1886 ò 87, quan fou candidat a diputat provincial enfront del marquès de Mariano, menor d'edat i no veí d'aquesta província. Nostre amic perdé l'elecció, i a l'impugnar l'acta del marquès davant de la Comissió provincial, presidida per En Felip Font, que tenia al seu costat a dit marquès, deixà al seu adversari en un estat llastimós. Nosaltres érem allí prenent apunts, i el relat se publicà en *El Orden*, diari de què estàvem encarregats. El senyor Guasch acabà la seva catilinària dient: «Amb l'or que el senyor marquès ha escampat pel districte, deuria fondre's una estàtua que ocupés el silló que ara ocupa el senyor Samà.»

I lluitant sens parar per la restauració de la legalitat violada en 1874, passaren uns anys intensos, tan intensos com estèrils. I vingué el 1895, en què el senyor Guasch inicià el gran moviment de Fusió republicana i feu l'assemblea de Reus, d'un èxit esplendorós.

Aleshores el nom del senyor Guasch fou conegut en tota Espanya; els homes de idees convergents el tingueren com la revelació d'un cervell de primera força, li feren lloc entre ells i volgueren que anés a establir-se a Madrid. L'assemblea nacional que a poc se celebrà, consagració plena de la de Reus, fou una de les satisfaccions més grans de la vida de nostre amic: sense buscar-ho, i fins esquivant-ho, el senyor Guasch se va trobar de cop i volta una figura nacional. mimat i requerit per tots.

Més tard, fou vispresident de la Junta central, presidida per Salmerón i composta d'exministres, de quefes de partit i d'altres eminències, com l'Azcarate, En Muro, Carvajal, Labra, Melquiades Alvarez, Gil Berges, Pérez Costales, Pedregal, etcètera. I presidí les assemblees d'aquests homes, i ni un sol moment decaigué sa gran autoritat.

Aquí, a la Circumscripció, se l'havia volgut fer diputat a corts; se resistí; al fi, se'l posà en candidatura junt amb el seu íntim

RICARD GUASCH PIJOÁN

Agustí Sardà, catedràtic a Madrid; mes ell se dedicà a recomanar que votessin a Sardà i tatxessin el nom de Guasch: era així en tot.

Evolucionaren les coses polítiques, i l'estat de l'opinió i les col·laboracions de força que s'oferiren, varen fer creure en un triomf pròxim. Salmerón acoblà aleshores a totes les persones de sa confiança, i preparà el funcionament del règim que s'apropava: al senyor Guasch li assignà la Presidència del Congrés de diputats que governativament havia de designar-se.

Mes els aconeximents seguiren per altres camins: la monarquia feu uns quants ministres nous; vingué una altra desil·lusió; els impacients mudaren l'etiqueta política, i els bons de sempre començaren a defallir. Mentre això es realitzava, Pi i Margall feu son darrer viatge a Catalunya, l'any 1901, i en un centre polític de Tarragona, parlà una mica durament del conglomerat de l'Unió republicana; el senyor Guasch, qui havia anat expressament per a saludar-lo, tingué un fort disgust, puix venerava al gran federalista, i ni un sol dia havia deixat de ser son correligionari. El senyor Guasch rebutjà molt respectuosament, però també amb molta dignitat, les apreciacions de Pi i Margall.

Mes tot seguí caient: Salmerón fou declarat traïdor, com és costum en casos semblants, i en els casinets cremaren el seu retrat. A Tarragona no cremaren també el de Don Ricard perquè no el tenien, mes foren molt injustos amb ell. Don Nicolau, ferit de mort, acabà en Pau (França) quan el senyor Guasch, amargat per tanta decepció i principalment per la mort de sa filla Lluïsa, havia deixat ja els trontolls de la política.

*
**

La feina principal del senyor Guasch restarà segurament inèdita, perquè no fou pregonada mai, i ha quedat sols en el coneixement de les persones que presenciaren o conegueren directament els fets, els concells, els sacrificis, els afalacs d'aquest

gran home; aquestes persones van passant i s'enduen al buit de la tomba els records i testimonis de les coses. Quan hom, davant de vides com aquesta, pensa en les elucubracions de l'història, li agafen ganes de riure.

A un home qui ha escrit molt, se'l pot jutjar quan mori; a un que hagi figurat en llocs eminents, si ha tingut cronistes de talent i de justícia, també se'l pot jutjar. Mes a un home qui no ha fet lo primer ni ha volgut mai lo segón, ¿com se li pot fer l'història? Heu's-aquí al senyor Guasch.

Advocat dels pobres, advocat dels amics, advocat de la justícia; polític idealista, polític honrat; coneixedor dels homes, amb una gran sagacitat, mes desconeixedor de sí mateix: el *Nosce te ipsum* no es va escriure per a ell. I no es coneixia perquè no pensava mai en sa persona ni en sa personalitat: si s'hagués conegut, sent bo com era, hauria volgut pujar molt, ser molt, per a poguer fer més bé a tothom.

Tractant-se de càrrecs de representació, de govern, d'honor, i referint-se al senyor Guasch, no s'ha de dir, a modo de catàleg, els que va tenir, sinó els que degué tenir. ¿Què significa per a un home com ell l'haver presidit comitès i juntes, haver sigut regidor i fins haver ocupat la presidència del CENTRE DE LECTURA de fa prop de 50 anys? Això foren coses de la intimitat, de l'afecte als amics i a Reus, i no les rebutjà; les altres, les que, en la trivialitat dels homes, donen nom i forgen prestigi, eixes les rebutjà totes.

Desitjariem una fórmula sintètica i justa per a definir al senyor Guasch; emperò la psicologia d'aquest home era tan complexa, malgrat l'aparença senzilla en què es presentava, que per a enquadrar-la es necessita una força d'abstracció extraordinària. El rodejava una atmòsfera d'espiritualitat molt delicada, sempre vibrant, sempre lluminosa; eixa atmòsfera envoltava a quants eren aprop seu, i si no els feia bons a tots, no era pas perquè l'exemple no s'ho valgués.

A certes persones, els semblarà una paradoxa el dir que el senyor Guasch era un home essencialment religiós, i, no obstant, ho era, religiós veritable, no de llautó. En cultura intel·lectual, deixant els coneixements propis de sa professió, sentia el predomini i influència de la literatura castellana del segle passat; no obstant, coneixia bé els clàssics, era un bon llatinista i estimava el moviment català de l'Almirall, d'en Guimerà, l'Aldavert, amics particulars seus, i de l'Antòn Aulestia, autor d'una *Història de Catalunya* i cosí propi; sentia una passió per als llibres, i sa biblioteca immensa és bona prova d'això. En economia, el senyor Guasch no coneixia l'ordre i el demà; no era que dilapidés res, puix tenia unes costums molt ordenades, mes no va exigir mai la paga deguda als seus treballs, ni deixà de donar als molts que li demanaren; essent regidor, si anà a Madrid per coses del municipi, pagà totes ses despeses de son peculi particular; lo mateix feia en sa actuació política. Aixís ha mort...

*
**

L'esbós que acabem de fer no és pas la traducció plena de la vida d'aquest home notable. Creiem no haver dit res contrari a lo que ell era; mes és segur que deixem de dir molt de lo que era. Es com si miréssim a una persona amb ulleres de llarga vista posades al revés: la imatge fora real, emperò empetitida.

Volem acabar aquest article dient que sols l'hem escrit com una oració de difunts, més amb el cor que amb el cap. Si el senyor Guasch té capacitat per a seguir a nostre esperit, creiem que sentirà complaença al veure com el recorda i com el vol. Fa més de deu anys que ni un sol dia el deixàrem abandonat a sí mateix; en sa caiguda llarga i trista, hem volgut ser, malgrat la diferència d'edat, el seu company

casi permanent; en nostra casa, l'hem venerat tots, i tots el plorem i plorarem.

Ja feia dies que nostre amic se sentia morir. Una de ses preocupacions era el morir sens poguer conèixer els nets que té a Mèxic, fills de l'últim fill que li quedava; i un dels seus consols fou tindre en sa companyia en els darrers temps a la boníssima i discreta Lola, filla del seu germà Artur, enginyer, ja mort. La considerava com una ressurrecció de sa filla Lluïsa.

El pobre senyor Guasch morí la mateixa tarda en què es tancà definitivament la farmàcia Benet, antiga de Cantó, en qual rebotiga feia 51 anys que hi havia la tertúlia coneguda de tot Reus, aquella *manilla de guixes soles*, en què ningú va jugar-se mai un *cuarto*, i en què intervingueren diàriament tantes persones distingides de Reus, ja desaparescudes, entre elles Joaquim M.ª Bartrina, el seu germà Francesc i el seu pare. Don Ricard era l'últim supervivent dels que la inauguraren; el darrer que havia mort era el mestre Josep Magriñà. El senyor Guasch no hi faltava un sol dia: a sota l'escala, sempre enquadrat al mateix lloc, sa figura semblava una relíquia del passat. Ara feia cosa d'un mes que ja no podia pas anar-hi, i poques hores ans de morir, deia: «Avui se tanca la farmàcia, i avui me moro jo: tot s'ha acabat per a mi.»

Una altra coincidència: el senyor Guasch fou enterrat en igual dia al que va néixer (30 d'abril). Quan el batejaren, assistí a la cerimònia el general Prim, de qui era ajudant el seu pare, que l'acompanyà en sa expedició a Mèxic; el nom de *Ricard* és una voluntat d'En Joan Prim i Prats. Quan l'enterraren, assistí a la cerimònia tot Reus, en un esclat de sentiment espontani, com si es dongués compte de que perdia el més bo i el més desgraciat dels seus fills.

M. BARGALLÓ.